

Rennerné Várhidi Klára

Adatok az újlaki és a tabáni plébániatemplom zenei életéhez a XVIII. században

Az újlaki plébániatemplom
(Bécsi út 32. sz.)

Rennerné Várhidi Klára a MTA Zenetudományi Intézetének munkatársa.

A török kiűzése (1686) után I. Lipót császár adómentességgel és egyéb kedvezményekkel szinte csalogatta az idegeneket az országba, különösen a meseterembereket. A budai részen osztrákok, svábok, bajorok, franciák, spanyolok, rácok kezdenek új életet. „A hagyomány szerint Újlakon szorgalmas, komoly kedélyű ... bajorok és württembergiek telepedtek le. ... 1706-ig —húsz év alatt— százhusz házat építenek.¹ Kezdetben a vízvárosi ferencesekhez járnak templomba, de a kuruc háború alatt egy sáncárokkal elvágják magukat Óbudától, így külön templomot kell építeniük. 1706. novemberében már elkészül a kis templom, melynek egyetlen oltárát a Segítő Szűz Máriának képe ékesíti, így magát a templomot is a Segítő Szűz Máriáról nevezik el. 1774-ben kerül a főoltárra Sarlós Boldogasszony képe; 1799. szept. 14-én avatják fel az új főoltárt. Ezen dátumtól kezdve: „Sarlós Boldogasszony”-plébániának nevezik.

A plébánia már 1705-től működik, mert számadásai már ez évtől fennmaradtak.² Érdemes megjegyezni, hogy búcsúünnepét már a kezdetektől —későbbi titulusának megfelelően— Sarlós Boldogasszony napján (júl. 2.) tartja.³

Körmenetek

Mivel az itteni hívek valószínűleg zenei kísérettel tartották körmeneteiket, s ennek művelődéstörténeti jelentősége is van, érdemes ezekről megemlékezni. Természetesen a templombúcsú ünnepét körmenetekkel tették emlékezetessé: ezekről a zenés ünnepek kapcsán szólunk. A Várba (Szentháromság-vasárnapján és Buda visszafoglalásának ünnepén: szept. 2.), valamint a Kálvária-hegyre tartó, nagybőjti körmenetekről már 1713-ban értesülünk. (Ide zárandokolnak Szt. Kereszt megtalálásának és felmagasztalásának ünnepén is, máj. 3-án és szept. 14-én.) A következő évben a budai Szt. Rókus-hegyre (aug. 16.) is vezetnek körmenetet; ugyanígy Xavéri Szt. Ferenc ünnepén (dec. 3.), amikor a várbeli jezsuiták egyik fő ünnepén zárandokolnak fel a Nagyboldogasszony-templomba. Az óbudai Szt. Péter és Pál-plébániára vonulnak 1734-ben jún. 29-én;

¹ Szokolay Antal (szerk.): *A budapest-újlaki róm. kath. egyház évkönyvei*. I. Budapest 1926.

² „Kirchen Rechnung ... ad Pfarrkirchen auf der Neustift Maria Hilff 1705.” BFL (Budapest Főváros Levéltára) IV. 1007/c. Buda város alkamarási hivatalának iratai. Templomszámadások. 1–6. doboz. A tanulmány többi adatát is innen merítjük, ezért külön nem jelezzük.

³ 1713. „Jully den 2-ten als am fest Mariae Heimbsuchung Patrocinium alhier, ...”

a következő évben pedig az országúti ágostonosok templomába mennek Szt. Mónikának, Szt. Ágoston édesanyjának (máj. 4.) ünnepén. Körmenetet vezetnek ezen kívül húsvétkor, Szt. Márk napján (ápr. 25.), a keresztháró napokon, valamint Úrnapiján. 1744-ben Kiscellre vezetnek körmenetet Mária születésnapján (szept. 8.), egy évre rá pedig a vízivárosi Szt. Anna-templom búcsúünnepére (júl. 26.) vonulnak át. A Kálvária-hegyre tartó körmenetek a nagybőjtben ünnepélyesek, mert a kis, hordozható orgonát is magukkal viszik.⁴ Ha a dobvívőket és zászló-hordozókat megfizették egy évben (1754) tizenhárom alkalommal, akkor a zenészek is ott haladhattak a menetben.⁵ Az 1783. évi canonica visitatio jegyzőkönyvéből⁶ megtudhatjuk, hogy ezenkívül Szt. Sebestyén (jan. 21.) és Szilveszter napján is körmenetet tartottak.

Zenés ünnepek

A legfontosabb ünnep, melyen zenészek is bizonyíthatóan részt vesznek, a templom patrocíniumának, Sarlós Boldogasszonynak a napja. E zenés istentiszteletekről már 1715 óta folyamatosan vannak adataink egészen 1822-ig, ameddig a forrásokat áttekintettük.⁷ A búcsúünnepi körmeneten a zenészek között ott haladnak a dobosok is.⁸ 1770-ben a fő ünnepen többszólamú zenét szólaltatnak meg.⁹

E templomban is őrzik a nagyheti szokást, hogy a Szent Sírnál nagypénteken zenélnek (1731, 1733).¹⁰

1749-ben a templom kötelékében megalakul a „Krisztus Legszentebb Testé”-ről nevezett konfraternitás, mely fehérvasárnap tartja fő ünnepét első és második vesperással, melyekről csak feltételezni tudjuk, hogy zenével celebrálták.

Mint azt az 1783. évi canonica visitatio jegyzőkönyvéből megtudjuk: vasár- és ünnepnap a templomban orgonával és hegedűkkel kísért többszólamú misét tartanak; nagyobb ünnepeken pedig trombiták és dobok felhangzásával

⁴ 1748. „Da eine Procession in dem Fasten ... auf den Calvary-berg an geordnet, ist zweyen Männern, welche das Positiv hinauf und herunter getragen, discretion gegeben 28 d.”

⁵ 1754. „dan bezahlen vor 13 Processionen, denen Fahnenragern jedes a 17 xr. 3 fl. 68. d. dem Pauckhentragers discretion 93 d.”

⁶ OL (Országos Levéltár) Mikrofilmtár 23 544. d. Visitatio Canonica (a továbbiakban: Vis. Can.) 1783.

⁷ 1715. júl. 2. „Auch ... denen Musicanten, aus der Vöstung, ein geistlicher, der schuellmeister bedte Kirchen Vätter verzert 6 fl. 30 d.” 1716. júl. 2. „als am fest Mariae Heimbsuchung Patrociny alhier bey der Mahlzeit deren Geistlichen, und Mussicanten verzerth wordten 13 fl. 12 d.” 1717. júl. 2. „Mussicanten 6 fl.” 1718. júl. 2. „Mussicanten ...” 1736. júl. 2. „item vor die Musicanten, die in Patrocinyfest musiciert haben, geben 5 fl.” stb.

⁸ 1746. „denen Musicanten vor die Kirchenfest-tags bedienung Nro. 8.: 5 fl. dem Paucken-trager 30 d.”

⁹ 1770. „In festo Patrociny. ... dem Schulmeister an diesem Festtag für geleistete figuralsche Music 5 fl.”

¹⁰ 1731. „denen Musicanten bey dem heyligen Grab 85 d.” 1733. April. „item denen Musicanten so bey dem heiligen Grab musiciert haben aus Anschaffung des Herrn Pfarer bezahlt 57 d.”

végzik a szertartásokat.¹¹ A jegyzőkönyv előírja, hogy nagyobb ünnepeken az iskolamester gondoskodjon „elegánsabb” zene megszólaltatásáról.¹²

Fennmaradt ezen kívül a templom 1819–1820. évből származó szokásrendje¹³, melyben főleg német nyelvű egyházi népelemek viszik a főszerepet. Az adventi időben úrfelmutatás előtt a „Wir werfen uns darnieder”, utána pedig a „Maria sey gegrüßet” kezdetű énekeket éneklük. Xavéri Szt. Ferenc ünnepén a litániákon a „Grosser Gott, wir loben dich” szerepel. Karácsonykor az éjfél mise után többszólamú Te Deum-ot énekelnek, a főünnep délutánján pedig zenekaros litániát tartanak. Szilveszterkor a litánia végén a „Grosser Gott, wir loben dich” hangzik fel. Ugyanezt éneklük vízkeresztkor a litánia végén. A Hétfájdalmú Szűz nyolcadának ünnepén az úrfelmutatás előtt a Fájdalmas Anyáról szóló himnusz hangzik fel: „Christi Mutter stand voll Schmerzen”; utána pedig a „Lass mich deine Leiden singen” kezdetű ének. Nagyszombat ünnepén a Regina caeli-t többszólamban éneklük. Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén a litánia végén megszólal az „O Zuflucht aller Sünder”. A húsvéti időben a „Der Heyland ist erstanden”-t éneklük. A keresztjáró napokon a „Wir werfen uns darnieder” szólal meg. A háromnapos ünnepen az első nap a vízvívárosi Szt. Anna-templomba, második nap az országúti ferences templomba, harmadik nap az óbudai plébániatemplomba vezetik a körmenetet. Pünkösdkor megszólal ajkukon a „Komm, heiliger Geist”. Szentháromság vasárnapján a „Der Heiligsten Dreyfaltigkeit” kezdetű ének csendül fel, Úrnapján pedig az „Erfreuet euch fromme Seelen”. Sárlos Boldogasszony napján, a búcsúünnepen eléneklük az „O Zuflucht aller Sünder”-t. Szt. Anna ünnepén ismét felcsendül a „Grosser Gott, wir loben dich”. Végül Szt. István, magyar király ünnepén himnuszt énekelnek a nap szentjéről.

Orgonista—kántor—iskolamester

Iskolamester-kántor már 1711-ben hivatalban van Újlakon, bár nevét ekkor még nem említik a források.

1714. jún. 4-én „Joseph Mayr schuellmeister in Neustüfft”, vagyis az első újlaki iskolamester az iskola épület kibővítéséért fordul Buda város tanácsához.¹⁴ 1723. szept. 24-én fizetése kiutalásáért folyamodik, mert nélkülözni kénytelen. Két év múlva pedig fizetésemelésért fordul a tanácshoz, mely 15 Ft-tal megnöveli járandóságát. Mayr iskolamester orgonistaként is működik, mint azt a templomszámadásokból kivehetjük (1725, 1726, 1729). 1729-ből saját

¹¹ OL Mikrofilmtár 23 544. d. Vis. Can. 1783. 42. „De Divino Officio: Diebus Dominicis et Festis Ordinariis Cantatum fit cum Organo, et fidibus figuraliter: solemnioribus vero diebus etiam cum tubis et tympanis.”

¹² „Ludi-Rector solemnioribus autem Festis etiam de elegantiore Musica ... adhibere debeat.”

¹³ Historia Parochiae Neo-Budensis Tom. I. 1705–1839. pag. 1–17. Plébániahivatal. Irattár.

¹⁴ OL Mikrofilmtár 3634. d. B. t. jk. (Buda város tanácsülési jegyzőkönyve) 610.

kezü aláírása is fennmaradt, mellyel igazolja, hogy felvette orgonista-szolgálatért az évi 4 Ft-os keresetét.¹⁵

1730. szept. 17-én már új kollégájával folyamodik fizetésemelésért: „Mayr Joseph und Johann Frantz Wilhelm Schwartz Schulmeister auf den Neustift bitten umb Verbesserung des Salary.“¹⁶ Mayr iskolamester neve 1733. jún. 22-én szerepel utoljára a városi jegyzőkönyvben. Schwartz iskolamester és orgonista követi őt hivatalában, majd Johann Georg Schramekh, aki 1745-ben működik, és a zenészek között emlékezünk meg róla.

Egy évre rá már Andreas Knechtl az új iskolamester és kántor, kinek 1754-ből maradt ránk saját kezű aláírása: „Andre Georg Knechtl m. p. pro tempore Schulmeister“. A búcsúünnepek zenei ellátásáért minden évben honoráriumot kap. Az osztrák származású Knechtlt 1753. febr. 9-én felveszik a budai polgárok sorába.¹⁷ Évi 12 arany fizetésének átvételét 1761-ben sajátkezűleg igazolja.¹⁸

1767-ben az iskolamester és kántor már Martin Jacob Funk, akinek szintén minden évben alapvető kötelessége a búcsúünnep zenei szolgálata. Funk már 1765-ben kérvényezi Buda város tanácsánál, hogy vegyék fel városi zenésznek és tenoristának, de úgy látszik, kérését elutasították. 1767. febr. 16-án azonban az osztrák származású Funk elnyeri az újlaki iskolamester állását és még e napon fölveszik Buda város polgárainak körébe.¹⁹

Az 1783. évi canonica visitatio szerint Joannes Knechtel az iskolamester. (Rokonságban állhatott Andreas nevű elődjével). Óbudai születésű, ekkor 25 éves, egyúttal pedig orgonista is.

Franz Zoner iskolamester és kántor 1790–1799-ig követhető nyomon a forrásokban: morva születésű és 1795-ben, a canonica visitatio idején 35 éves.²⁰

Őt követi a szolgálatban Johann Joseph Apelshofer iskolamester és kántor, aki 1822-ben a canonica visitatio idején még hivatalban van. Két segédtanító-

¹⁵ 1729. „Quittung. Pr. Vier Gulden Rein. welche ich Ents benannter von Ihro Hochwürden H. Pfarrer, von wegen jährlicher Discretion von der Orgel zu meinen Handten Richtig empfangen habe, solche bezeügt Mein Handschrift und unterschrifft. Actum Neustift den 18. Marty 1729. 4 fl. Antonius Mayr.

¹⁶ B. t. jk. 1730. szept. 17. 230^r.

¹⁷ OL Mikrofilmtár 8069. d. B. t. jk. 67. cím. 35^v. „Andre Knechtl von Poystorff aus Österreich gebührtig, Schullmeister alhier in der Neustift wird auf seine dermahlige und künftighin zuschaffende würtschaft für einen burger an- und aufgenohmen.“

¹⁸ 1761. „Quittung. Pr. zwölf Gulden Rein. welche mir Endes unterfertigten als meine von Iten Jenner 761 bis Ende Dezembris Anni Ejusdem verfahren jährige Kirchen Besoldung von dem Herrn Simon Schiningger Bahr und richtig seindt bezahlet worden. quittire hirmit. Neüstift den Lezten Dezembris 1761. Id est 12 fl. Andre Knechtl bürg. Schulmeister.

¹⁹ OL Mikrofilmtár 8076. d. B. t. jk. 79. cím. 68. köt. 88^r. 1765. júl. 1. „Funck Jacob Musicus bitet Ihme die vacant gewordene Stadt Musicanten und Tenoristen Stell zu conferieren.“ 8077. d. 70. köt. 28v. 1767. febr. 16. „Jacob Funck wird an statt des verstorbenen Neüstiffter Schulmeister Andrä Knechtl, als Schulmeister resolvirt.“ „Jacob Funck aus unter Österreich von Egenburg gebührtig ist auf seine Grundstück für einen Bürger an- und aufgenohmen werden.“

²⁰ OL Mikrofilmtár 23 544. d. Vis. Can. 1795. év. 64.

jával együtt (Josephus Knirsch és Josephus Boisel) kötelessége, hogy tanítsa az ifjúságot, ezenkívül orgonáljon és ünnepnapokon (szombaton is) gondoskodjon a többszólamú zenéről.²¹

Énekesek, zenészek

A kóruson éneklő gyermekénekesekről, discantistákról először 1734-ben olvashatunk.²²

A templomszámadások már 1711-ben beszámolnak zenészekről, kiknek természetbeni juttatást utalnak ki.²³ Név szerint fennmaradt Johann Georg Schramekh „Kirchendiener” és iskolamester neve, aki 1745-ben félévi fizetése átvételét nyugtázza.²⁴ A templomban folyamatosan szolgálnak zenészek, mint azt a majdnem évenkénti bejegyzések tanúsítják.²⁵ Az 1750-es évek végétől kezdve külső zenészeket is felfogadnak a búcsúünnep fényének emelésére.²⁶

²¹ OL Mikrofilmtár 23 569. d. Vis. Can. 1822. év 49. „Scholae Magister et Ludirector est Josephus Apelshoffer, Hungarus Tolnensis, Civis Budensis, annorum 49, linguas Germanicam et Hungaricam perfecte callet. ... Praeceptores ... sunt duo: Josephus Knirsch, Moravus examinatus, et aprobatus 24 annorum. ... Josephus Boisel, Moravus 21 annorum ... Ludirectoris et Praeceptorum officium est ... proles scholasticas docere, organum pulsare, ac diebus Festis Sabaoth et Fori figuralem Musicam facere.”

²² 1734. „denen Ministranten ... undt Discantisten geben 1 fl. 2 d.”

²³ 1711. „den 14 Jully in dem Umbgang denen Mussicanten in Wein, brodt, fleisch hergeben, vor 1 fl. 55 d.”

²⁴ 1745. „Quittung. Pr. Sechs Gulden Rein. welche ich Endes unterschriebener bekherne, das ich von der Kirchen als ausgemachte besoldung vor das Chor zu bedienen von ersten Jenner biss letzten Juni 1/2 Jahr von denen zwey Kirchen Vatter Richtig empfangen habe. dato Neüstifft den letzten Juni 1745. id est 6 fl. Johann Geörg Schramekh Kirchen diener in Neüstifft.”

²⁵ 1734. „item vor die Musicanten in Patrocini fest geben 4 fl.” 1736. júl. „item vor die Musicanten die in Patrocini fest Musicirt haben geben 5 fl.” 1746. „denen Musicanten vor den Kirchen dienst 5 fl.” 1753. „vor die Music an Patrociny fest 5 fl.” 1762. „dem Schulmeister für die ... zur Ehre Gottes beförderte Music 5 fl.” 1771. „für die Musikalische Bedienung in eodem festo 5 fl.” 1790. „Eben dem Schullehrer ... zur bewürthung der Musicci erfolgt worden 5 fl.” 1800. „dem Schullehrer zur Bewirtung der Musicci 28 fl.”

²⁶ 1758. „dem Schulmeister für die aufgenommene auswändige Musicanten am Patrociny-fest 5 fl.” 1759. „dem Schullmeister für die zu solennirung dess erwehnten Patrocinyfest aufgenommene auswändige Musicanten 5 fl.” 1760. „Item demselben für die Solemnisirung des Patrociny-fests aufgenommene auswändige Musicanten 5 fl.” 1765. für die in Patrocinyfest mit Beihilf deren auswändigen gehaltene music 5 fl.” 1772. júl. 2. „dem Schulmeister und anderen fremden Musicis für die Musikalische Bedienung wie gewöhnlich 5 fl.”

Orgona

A templom számadásai már igen korán, 1705-ben említést tesznek egy orgonáról („Eine Orgel”). 1711–1715-ig az orgonát (Pilis?) „Weressvar”-on javítják, ill. állítják össze.²⁷ Mindaddig, amíg a rész munkálatok tartanak, az országúti ágostonosoktól kérik kölcsön a hangszert.²⁸ 1723-ban és a rákövetkező évben új szíjakat vásárolnak az orgonához. Javítását végzik 1729-ben, amikor ismét két új orgonaszíjat vesznek, majd hangolják 1730-ban.²⁹ Egészen új orgonát építtetnek 1735–36-ban, melyért 230 Ft-ot fizetnek.³⁰ A hangszert Johann „Staudiger” orgonaépítővel készítetik, mint azt a fennmaradt nyugta aláírása mutatja: „Johann Staudiger bürgerlich Orgellmacher in Ofen.”³¹ A hangszert folyamatosan karbantartják, hangolják és tisztítják. Kisebbszámú pozitív is rendelkezésükre áll, melyet a körmeneteknél magukkal hordoznak. Az 1756. évi „Specification”, azaz kimutatás szerint az itteni orgona ekkor 8 változatú. („Orgl mit 8 Veränderungen”). 1770 nyarán Joseph Fickel budai orgonaépítő mester javítja meg a hangszert; sőt elkészít egy új pozitívt is. Mint azt kimutatásában írja: az orgona fújtatóját szétszedte és újonnan összerakta, valamint új bőrrrel vont be. Az egész hangszert szétbontotta, a szelládát is újjáalakította; néhány tönkrement sípot kitisztított és újból összeállított; majd elvégezte a hangolást. 1771. januárjában felállított egy új, négyváltozatú pozitívt is.³²

²⁷ 1711. „Item dem Orgl Macher in Weressvar auf etlich Mahl, auf die Orgl geben 11 fl. Nacher Weressvar gefahren, drey Mahl, und ein Mahl mit zwey Pferdten hinaus gerithen wegen der Orgl 3 fl. 74 d.” 1712. „Monath Novemb. Erstlich die Orgl von Weressvar herein zu bringen fuhr lohn 2 fl. 10 d.” 1714. „Juny. den Ersten geben dem Orgl Macher, in Veressvar wegen der Orgl zu richten 1 fl. 2 d.” 1715. febr. 24. „zalt dem Spannischen Orgl Macher, vor die Orgl Recht zu zurichten ... benantlich 16 fl.”

²⁸ 1713. „Item welche die Orgl, von denen R. P. Augustinern, aus undt ein getragen haben 30 d.”

²⁹ 1723. júl. 7. „geben vor 2 Neue Rimen zu der Orgel 30 d.” 1724. dec. 20. „Item kaufft ein Riemen zu der Orgl vor 20 d.” 1729. szept. 2. „Item dem Orgelmacher bezalt, vor die Orgel zu zu richten 14 fl.” „Item kaufft 2 Neue Riemen 40 d.” 1730. jan. 29. „dito geben dem Orglmacher vor die Orgl zu stimmen 25 d.”

³⁰ 1735. jún. „den 29 dito dem Orgl Macher vor die Neue Orgl geben 100 fl. item ihm Orgl Macher noch schuldig verbleiben 130 fl.”

³¹ 1736. nov. „Quittung Pr. zwey hunderth Gulden undt dreysykh Reinisch welche ich endes gefertikter bekene das ich von Ihro Wohl Ehrwürden H. Pfarer undt H. Kirchen Vatter wegen die Neue Orgl Richtikh bin bezahlt worden. dato Neüstift den 4ten Novembris 1736. Id est 230 fl. Johann Staudiger bürgerlich Orgellmacher in Ofen.”

³² 1770. „Dem bürgerlichen Orgelmacher Joseph Fickel ist für Reparation der Orgel, wie auch für ein neues Positiv samt Beschlagen und Anstreichen laut Auszügl No. 21. gezahlet worden 86 fl. No. 21. Specification. Was ich Endes benannt vor die Neustiftter Kirchen am Orglmacherarbeit gefertiget wie folgt, als: Anno 1770. die 29. Juny ist die in der dasigen Kirche fast unbrauchbare Orgel repariret worden, also die alte Blass Bälck völlig von einander genohmen, frisch zusammen gemacht, mit neuen Leeder überzogen; wie auch das fundament von einander genohmen, die Wentil frisch aufgerichtet ... belendert, und mit guten Federn versehen, dazu auch etliche abgegangene Pfeyfen geben, ausgespitzt, zusammen gemacht, und wiederum frisch gestimt: 25 fl. Anno 1771. die 28. Jener, ein neues Positiv mit 4 Mutationes, welches accord. pr. 60 fl. Rein. und das alte dazu 60 fl. Vor die zwey Schössel ein Rigl, und 4 Bandt 1 fl.

Joseph Corte orgonakészítő 1777-ben, valamint 1786–87-ben végez javításokat a hangszeren.³³ Kisebb javítást a hangszeren Wilhelm Hartmann is végez 1795-ben.³⁴ Szintén apróbb javítást 1810-ben Ignatz Rössler orgonaépítő hajt végre, majd Wenczl Okenfuss nagyobb mérvű helyreállítása következik.³⁵ Végül új orgona építésére gyűjtenek 1819-ben, amikor a régi hangszer már elavulhatott. 1823-ban Josephus Herodek, pesti orgonaépítő új, 17 regiszteres orgonát készít a templom részére. Az új hangszer felavatásának ünnepségére, melynek pontos dátumát nem tartalmazza a *historia domus*, meghívják Pest-Buda legjelesebb zenészeit, kiket a várbeli főplébánia regens choriája, Josephus Seemann vezényel, és elsőként ő szólaltatja meg az új orgonát.³⁶

A templom hangszerállománya

Egy 1790–91-es kimutatás szerint a templom kórusán a következő hangszerek találhatók: két dob, négy trombita, két vadászkürt és egy violon.³⁷ Az 1795. évi *canonica visitatio* jegyzőkönyve megemlékezik a hatváltozatú orgonáról, egy hordozható kis orgonáról, egy pár rézdobról, négy hosszúkas trombitáról, két kerek trombitáról és egy violonról.³⁸ A hangszerek köre 1810-re kibővül, mert ekkor az eddigiekhez képest egy violát, két új kürtöt és két új trombitát találunk feljegyezve.³⁹ 1822-ben a kóruson mindössze a következő hangszerek találhatók: két hordozható rézdob, egy hegedű, egy romos állapotban lévő

Vor das Anstreichen 2 fl. Summa : 88 fl. hierauf habe ich empfangen 30 fl. verbleiben 58 fl. der verbliebenen Rest deren 58 flo. ist mit 56 flo. richtig bezahlet worden. Joseph Fickl bürgerlicher Orgelmacher in Ofen."

³³ 1777. „dem Orglmacher Joseph Corte ut No. 15. 5 fl. 45 d." 1786. nov. – 1787. okt. „dem Herrn Joseph Corte Orglbauer laut seinem Conto vor reparirte Orgl ... sind bezahlt worden 25 fl."

³⁴ 1794. „dem Orglmacher Vilhelm Hartmann ... bezahlt 2 fl. 30 d."

³⁵ 1809. nov. – 1810. okt. „dem Ignatz Rössler Orglmacher für Reparatur 3 fl. 30 d. Wenzl Okenfuss Orgl- und Instrumenten-macher 140 fl." 1810. nov. – 1811. okt. „Venczl Okenfusz Orglmacher 50 fl."

³⁶ *Historia Parochiae Neo-Budensis* Tom. I. pag. 56–57. „Anno 1823. Organum hoc novum per D. Josephum Herodek Civico Organificum Magistrum Pesthiensem, artis suae peritissimum confectum, omnium cum Fidelium parochianorum applausu primario pulsatum ac installatum est Anno 1823. sub Sacro Cantato solenni, quod Antonius Fauser p. t. Parochus absolvit. Invitabantur praecipui utriusque Civitatis Musici, Organum primario pulsante, D. Josepho Seemann Regente Chori Capitalis Ecclesiae ad BMV in Caelos Assumptam, sicut Scholae Musicae Professor, penes Capitalem Caesareo Regiam Normalem Scholam in Praesidio. ... Armarium pro Positivo ipse Organifex D. Herodek fecit. Organum hoc habet 17 mutationes, Positivo, Manuali, et pedali provisum est maxime fistula in Principali 16 pedum est."

³⁷ 1790–1791. *Inventarium. An musikalischen Instrumenten.* Pauken 2; Trompeten 4; Waldhorn 2; Violon 1; dann Musicalien Kasten 1;"

³⁸ *OL Mikrofilmtár* 23 544. d. Vis. Can. 1795. év 18. „Organum sex Mutationum; Organellum Portatile; Tympanorum Cupreorum par 1; Tubae longiores 4; Tubae rotundae 2; Fides Majores seu Violin 1; Armarium, ubi Musicalia asservantur 1."

³⁹ 1810. *Inventarium. An musikalischen Instrumenten.* 2 Pauken; 2 Trompeten alte; 2 Horn alte; 1 Viola; 1 Violon; 1 Positiv Orgl; 2 Neue Horn; 2 Neue Trompeten; 1 Instrumenten-Kasten."

violon, négy régi, hosszúkás, éppencsak használható trombita, és két kerek, romos állapotban lévő trombita. A hiányzó hangszereket a regens chori kipótolja a saját hangszereiből.⁴⁰

A hangszerek karbantartása és beszerzése

1753-ban és 1755-ben a dobok áthúzásáról kapunk hírt.⁴¹ A hangszerek karbantartásáról főként a század utolsó, és a XIX. század első két évtizedéből kapunk hírt. Bernhard Burger hangszerkészítőnek fizetnek 1793-ban 2 Ft 25 dénárt, valamint 1797-ben 3 Ft 30 dénárt.⁴² Bernhardt Wiedenhoffer hangszerkészítő is kapcsolatban állt a templommal, mert 1795-ben fizetnek szolgáltatásaiért.⁴³ Karbantartják a vonós hangszereket is, hisz Franz Stöger hegedűkészítő 1799-ben kijavítja a kórus violonját.⁴⁴ A trombitákkal kapcsolatos munkálatokat 1809-ben Katharina Bürgerrel végeztetik.⁴⁵ 1813-ban Heinrich Penfer vadászkürtkészítő végez munkákat a kóruson.⁴⁶ Christian Neubauer 1819-ben egy violonhoz készíti húrokat, valamint egy hegedűvonót alkot.⁴⁷ Végül a rézfúvós hangszereket Heinrich Beutner hangszerkészítő javítja meg 1820-ban.⁴⁸

Szintén a század vége felé értesülünk először hangszervásárlásokról. 1786-ban négy trombitát vásárolnak Johann Windisch hangszerkereskedőtől a hozzá tartozó fúvókákkal együtt, majd két évre rá két vadászkürtöt vesznek szintén őtől.⁴⁹ 1790-ben Johann Bremtől vásárolnak egy violont.⁵⁰ Végül Christian Neubauer hegedűkészítőnél vásárolnak 1809-ben új hangszereket, és 14 Ft-ot fizetnek részére.⁵¹

⁴⁰ OL. Mikrofilmtár 23 569. d. Vis. Can. 1822. év. 9. „Instrumenta Musica ... Duo Tympana portatilia cuprea; Una fides; Unum Violon defectuosum; Quatuor antiquae Tubae oblongae utcumque applicabiles; Duae Tubae rotundae defectuosae. Defectum Musicalium Instrumentorum Chori Rector propriis Instrumentis abunde, supplet.”

⁴¹ 1753. „Frauen Siberin, Eine Pauckhen zu überziehen 2 fl.” 1755. „der bürgerlichen Siberin fr. Strohmayerin vor das Paucken überziehen bezahlt 3 fl.”

⁴² 1793. „dem Bernhard Burger Instrumentenmacher laut Conto sub No 33. bezahlt 2 fl. 25 d.” 1797. „dem Instrumentenmacher Bernhart Burger laut Quittung No 41. bezahlt 3 fl. 30 d.”

⁴³ 1785. „dem Instrumentenmacher Bernhard Wiedenhoffer ... gezahlt 5 fl.”

⁴⁴ 1799. „dem Geigenmacher Franz Stögger für die Ausbesserung des Violon 5 fl.”

⁴⁵ 1809. „Katharina Burger Trompettenmacher 7 fl. 36 d.”

⁴⁶ 1813. „dem Heinrich Penfner Waldhornmacher 9 fl. 54 d.”

⁴⁷ 1819. „Christian Neubauer für eine abgereichte Wiolonseite, und einen gefertigten Geigenbogen 5 fl.”

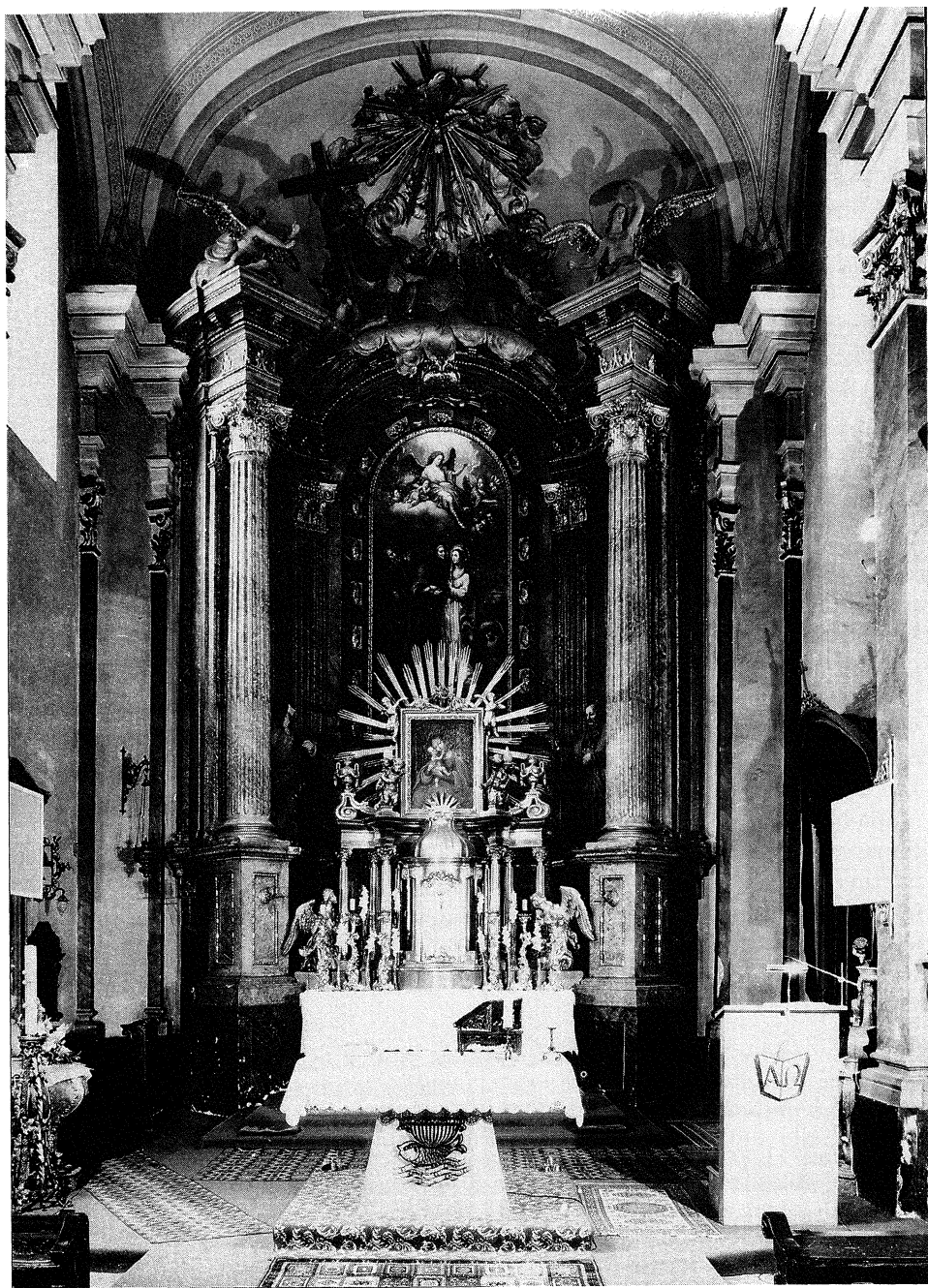
⁴⁸ 1820. „dem Heinrich Beutner Instrumentenmacher für reparierenden messingenen Instrumenten 10 fl. 3 d.”

⁴⁹ 1786. „dem Johann Windisch Instrumentenhandler vor 4 Stück beigeschafte Trompeten, mit gehörigen Aufsätzen bezahlt worden 18 fl.” 1788. „dem Johann Windisch für abgelieferte 2 Stück Waldhorne 18 fl.”

⁵⁰ 1790. „dem Johann Brem für einen Violon ... gezahlt 21 fl.”

⁵¹ 1809. „dem Christian Neubauer Geigenmacher 14 fl.”

A budaiújlaki templom főoltára

A tabáni plébániatemplom

(Attila út 11. sz.)

A török hódoltság után Tabán lakosai rácok és svábok. Ez utóbbiak azonban felhúzódnak a Svábhegyre. Tabán ekkor vásárváros: hajósok és lócsiszárok járnak ide, s nagy mulatságokat rendeznek. Állandó lakosai azonban kisgazdák és szőlőbirtokosok. A tabáni plébániatemplom építése előtt az itt állt köralaprájzú mecsetet szentelik fel Alexandriai Szt. Katalin tiszteletére keresztény templomnak. Helyébe csak 1728-ban épül fel a mai templom; plébániáját pedig 1868-ig a vizivárosi ferencesek vezetik.

A templom XVIII. századi zeneéletére az 1735-től rendszeresebben fennmaradt számadásokból, a vizivárosi ferencesek naplójából, valamint a canonica visitatiók jegyzőkönyveiből következtethetünk.⁵² Visszautaló adatokból kiderül, hogy 1732-től már működik itt iskolamester, organista; sőt zenészek is játszanak a templombúcsú (nov. 25.) ünnepén.⁵³

Körmenetek

Zenészek részvételével tartják körmeneteiket 1740-ben a Várba és a Vizivárosba.⁵⁴ 1741. máj. 25-én a város egyik kórházkápolnájába vonulnak, ahol zenesztendőt tartanak.⁵⁵ Már tíz ünnepet tart számon az 1761. évi kimutatás, amikor szintén valószínűleg zenei kísérettel tartják zarándoklataikat. Szt. Sebestyén ünnepén (jan. 21.) a Gellért-hegyen álló Angyali Üdvözlés-kápolnába vonulnak; húsvétkor természetesen megtartják a feltámadási körmenetet; Szt. Márk napján (ápr. 25.) búzaszentelő körmenetet tartanak; a keresztjáró napokon a Gellért-hegy körül vonulnak; mennybemenetel ünnepén a „Vérehulló” Mária-hegy körül; Nepomuki Szt. János ünnepén (máj. 16.) és nyolcadán a szent dunaparti szobrához vezetnek körmenetet; Szentháromság vasárnapján, Úrnapján és Buda visszafoglalásának ünnepén (szept. 2.) a Várba zarándokolnak, míg Szt. Rókus napján (aug. 16.) a Rókus-hegyre.⁵⁶ A dobvivőnek rendszeresen kifizetett összegekből tudjuk, hogy 1762 és 1781 között valószínűleg zenészekkel tartják körmeneteiket.⁵⁷ Az 1783. évi canonica visitatio jegyzőkönyve⁵⁸

⁵² BFL IV. 1007/c. Templomszámadások. Tabán. 28–35. d. „Kirchen Rechnung ... ad Sanctam Catharinam in Thaban Pro Anno 1735.” OL Mikrofilmtár 26 604 és 26 605. d. „Protocollum Cententus S. Francisci Budae in Aquatica 1731–1777.” OL 23 453 és 23 544 d. Visitatio Canonica.

⁵³ 1732. júl. – 1733. jan. „den 15. Octobr. dem Organist 14 fl. 26 d.; den 10 January. dem Schuellmaister 2 fl. 81 d.; den 25. Nov. denen Mussicanten trünkhgelt 25 d.”

⁵⁴ 1740. „denen H. Musicanten, welche die Procession in die Vestung geführt, zalt 4 fl. 12 d. Mehr denen Musicanten, welche die Procession in die Wasser Statt geführt 10 d.”

⁵⁵ 1741. máj. 25. „denen Musicanten, wegen geführten Procession in die Lassaret Capellen, und gemachten Musically. Hochambt 4 fl. 30 d.”

⁵⁶ Visitatio Canonica 1761. év, in *Vizivárosi ferencesek naplója*, ld. fent 11!

⁵⁷ 1762. „dem Paucken trager in festo S. Rochi vor das Paucken tragen 17 d.” 1764. „dem Paucken trager zur S. Sebastiani Kapellen bezalt 12 d.” 1766. „dem Pauckentraget bey der Auferste-

ehhez még hozzáteszi, hogy Szt. Orbán napján (máj. 25.) a plébánia által vezetett menet a Gellért-hegy körül vonul. Nepomuki Szt. János ünnepén pedig a szent dunaparti szobránál elénekelt litánia után a menet visszahalad a tabáni templomba, ahol zenés kísérettel eléneklik a *Salve Reginat*.⁵⁹

Zenés ünnepek

Mint láttuk, már a kezdetektől fogva zenével emelik az ünnep fényét a templom védőszentjének, Alexandriai Szt. Katalinnak az ünnepén (nov. 25.). 1735-ben meghívják a városi iskolamestert, Georgius Nasé-t a zenés nagymise és vesperás megtartására, míg 1742-ben a pesti regens chori Franz Tüller vezeti a zenei együttest.⁶⁰ A templombúcsút minden évben zenészek részvételével tartják nagymisével és két vesperással.⁶¹ Húsvétkor 1733-ban az orgonista díjazásban részesül, Adventben 1740-ben pedig a hajnali Rorate-misén és újévkor zenészek játszanak.⁶² Bizonyára az 1750-ben megalakult két testvérület is (a Szeplőtelen Fogantatásról és a Szentháromságról nevezett) zenészeket hívott ünnepei méltó megtartásához. Az 1783-ban feljegyzett szokásrend szerint: vásár- és ünnepnap az „illír” vagy német beszéd után többszólamú misét énekelnek; délben pedig a nép részvételével szintén többszólamú litániát tartanak. A nagyobb ünnepeken vesperást énekelnek. Külön feljegyzik, hogy Úrnap nyolcadában mindennap többszólamban éneklük a lorettói litániát, melynek keretében a nép a Sanctust is elénekli.⁶³ Az 1822. évi *canonica visitatio* idején: vásár- és ünnep-

---

hung 12 d.“ „deto vor zweymahl in die Vestung 18 d.“ 1770. „dem Pauckentrager bey der Sebastiani Procession zahle 9 d.“ 1781. „dem Joseph Fock vor das Pauckentragen bey denen Processionen das gewöhnliche 1 fl. 30 d.“

⁵⁸ OL Mikrofilmtár 23 544. d. 16’.

⁵⁹ „ubi decantatis Lytaniis de eodem Sancto reditur ad Ecclesiam, tum cum musica decantatur *Salve Regina*.”

⁶⁰ 1735. „für das gemachte Musical. Hoch Amt und Vesper ahn erst ermeldten Festtag, dem H. Georgio Nase Stattschuelmeister zahlt 2 fl.“ 1742. „den 26-ten Novembris, den Herrn Frantz Tüller Schuelmeister in Pest wegen gehaltenen 2 Vesper und Hochamt am Fest St. Catharinae zahlt 6 fl.“

⁶¹ 1739. „Vor dass in Festo Templi S. Catharinae gehaltene hochamt und Vesper denen Musicis ... bezahlt 8 fl.“ 1746. „An eben gemeldten Stae Catharinae Fest seindt den Herren Musicanten wegen Ihrer gemachten Mussic beym Hochamt und zwo Vespern ... bezahlt worden 10 fl. 12 d.“ 1754. „denen Musicanten wegen in Patrociny Festo Stae Catharinae gehaltenen zweyen Vesper und Hoch-Amt 4 fl.“ 1764. „dem Schulmeister in festo Catharinae das gewöhnliche vor die Music 4 fl.“ 1770. „dem Schullmeister für die im diesem Tag gemachte Music 4 fl.“ 1784. „dem Schullmaister vor das musicalische Amt in Patrociny fest 5 fl.“

⁶² 1733. „den 7 Aprill mehr dem Organisten, der die Oster Feyrtäg die Orgl geschlagen, Discretion bezahlt 90 d.“ 1740. „denen Musicanten, zur letzten Rorate 3 fl. 38 d.“ „dem dasigen Schullmeister Johann Fridrich Siegwart wegen in Anno novo in etwas solenners vorgezeigten Hochamt ... bezahlt 1 fl. 25 d.“

⁶³ OL Mikrofilmtár 23 544. d. Vis. Can. 1783. év. 20’. „De divino Officio ...jam illyrica, jam germanica concio dicitur, post hac in mediate Sacrum Cantatum cum musica figurali. ... A meridie Lytaniae figurali musica decantantur, ... concinente populo caeleste trisagion; festivitatibus

nap délelőtt fél tízkor többszólamú zenével énekes misét tartanak. Délután három óraker elénekliek a Mindenszentek litániáját, előtte a háromszoros „Sanctusszal”.⁶⁴

Orgonista—kántor—iskolamester

Orgonista 1732-től működik a templomban: az 1732. évi canonica visitatio a nevét is megőrizte számunkra: Stephanus Pap. A „rector scholae” ugyanebben az évben Philippus Eberwein. Mivel csak németül tud, nem képes itt a gyermekek tanítására, ezért a „natio illyrica” elhelyezését kéri.⁶⁵ Az újlaki iskolamester, Antonius Mayr nevét látjuk bejegyezve 1735-ben, aki —mint láttuk— 1733-ig teljesített előző helyén szolgálatot.⁶⁶ Joseph Christoph Hainz következik 1738–39-ben, majd Johann Friedrich Siegwart váltja fel 1740-ben.⁶⁷ 1741-ben az orgonista Michael Hossemann, aki mellett Ferdinand Windisch működik iskolamesterként.⁶⁸ Windisch még 1742-ben hivatalban van, amikor a fent említett Hainz mester ismét szolgálatba lép további két évre. 1745–47-ig Bartholomeus Johann Szabesky (Szobeczky) egyben orgonista is.⁶⁹ A szolgálatban hosszabb időt eltöltő Antonius Finger követi 1747–1758-ig. Orgonistaként is fel van tüntetve az 1756. évi canonica visitatio jegyzőkönyvében: „Scholae rector simul et Organista est Antonius Finger Germanus, Slavus, Bohemus, Illyrus Catholicus ...”, aki mind az ének-zenében, mind a gyermekek oktatásában jól megállja a helyét.⁷⁰ Az orgona fűjtatójának helyreállításáért a plébánia díjazásban részesíti.⁷¹ Josephus Ludwig 1759–62-ig van hivatalban. Két

---

majoribus vesperae decantantur. ... Per octavam Corporis Christi, ubi hora 7a vespertina figuralliter in choro dicuntur Lytaniae BVM. concinente populo Sanctus.”

⁶⁴ OL Mikrofilmtár 23 569. d. Vis. Can. 1822. év. 9. „Ordo Divinorum Festis diebus. ... Media decima celebratur Cantatum Sacrum cum figurali Musica. ... hora 3a Lytaniae OO. SS. praerantur, ante Lytaniae exponitur Sanctissimum, praemissaque Cantilena Sanctus ter.”

⁶⁵ OL Mikrofilmtár 26 604. *Vizivárosi ferenccsek naplója*. 5^v. „Rector Scholae: Philippus Eberwein ... Organista Stephanus Pap praeter salarium fl. 30. quos hactenus solvit Ecclesia deinceps autem solvet communitas, habet a Cantato Requiem d. 28.”

⁶⁶ 1735. „den 7ten febr. dem Antoni Mayr, schullmaister ahn seiner Besoldung pr. abschluss bazahlt 11 fl.”

⁶⁷ 1738. „dem anderten Schullmaister Christoph Hainz.” 1739. „von dem dermahligen gewesten Schulmeister: Joseph Christoph Haintz.” 1740. „dem dasigen Schullmaister Johann Friedrich Siegwarth ... bezahlt 1 fl. 25 d.”

⁶⁸ 1741. „dann dem Michael Hossemann Organist zahlt 2 fl.” „No. 28. den lezten 7bis dem Schuelmeister ferdinandt Windisch sein von 1ten July, biss lezten 7br. viertljährige besoltung ... zahlt mit 15 fl. 45 d.”

⁶⁹ 1745. „den 30. Juny besagte Quittung vor dem hiesigen Schullmaister Partholomeus Szabesky sein gebührendes Quartal zahlt 16 fl. 45 d.” 1747. „dem Bartholomaeus Johannes Szobeczky, als Kirchendiener und Schuellmeister et Organeta (sic!) vor 3 Viertl Jahr ... bezahlt 50 fl. 15 d.”

⁷⁰ OL Mikrofilmtár 23 453. d. Vis. Can. 1756. év 44^v. „habet officio suo competentem doctrinam, bene servit in cantu, Musica ac Puerorum Instructione.”

⁷¹ 1756. „dem Schuelmeister Anton Finger wegen reparirter Orgel-Blass-Bälcken 1 fl. 15 d.”

segédtanítója 1761-ben: Joannes Gillig és Josephus Simber. Ezek feladata, hogy segédkezzenek a zenei szolgálatban a kóruson, a temetésekén és az iskolában.⁷² Josephus Simerth 1766–1778-ig, haláláig működik orgonistaként is a Tabánban. Minden évben felveszi a patrocinium ünnepének zenei ellátásáért járó özszeget; 1775-ben pedig járandóságát a Nepomuki Szt. János- és a Szt. Orbán-napi ünnepekért.⁷³ Az 1783-as jegyzőkönyvben feltüntetett Carolus Slatzmann már 1778 óta itt van szolgálatban. Évente 30 Ft-ot kap mint orgonista, mint iskolamester pedig köteles gondoskodni a többszólamú zenéről. Ellátja ezen belül elődjéhez hasonlóan a Nepomuki Szt. János- és a Szt. Orbán-napok ünnepegeinek zenei szolgálatát.⁷⁴ Ugyanezen feladatok és természetesen a búcsúünnep zenei szolgálata terhelik 1798-tól Franz Zoner iskolamestert, (aki Újlakról jön ide), majd 1803-tól Andreas Fuss-t, aki 1822-ben még hivatalban van. Az ismert zeneszerző, Fusz János testvére sajátkezű aláírásával igazolja 1818. okt. 31-én, hogy évi 30 arany fizetését orgonista-szolgálatiért felvette. Mint aláírásából kitűnik, ő a templom regens chorija.⁷⁵ Az 1822. évi canonica visitatio szerint két segédtanítójának (Josephus Knauer és Carolus Kalmar) kötelessége, hogy neki, az iskolamesternek segítségére legyenek a gyermekek oktatásában és a zenei szolgálatban.⁷⁶

⁷² OL Mikrofilmtár 26 604. d. *Vizivárosi ferencesek naplója*. 288–289. 1761. „Datur hic loci Ludi Magister Josephus Ludvik 40 annorum, qui et Cantor et Organista ... invigilat nedum per se, et per duos perceptores nimirum Joannes Gillig, et Josephus Simber. Horum officium est in Choro Musico cooperari, funera comitari ... et in Schola proles instruere.”

⁷³ 1767. „dem Schuellmaister Joseph Simerth 74 fl. 45 d.” 1775. „den 24 May zahlen ... für das fest S. Nepomuceni et Urbani ... 10 fl. den 7. Juny dem Schulmeister Simerth für jetzt gemelte fest tage ut No. 17. ... 4 fl.”

⁷⁴ OL Mikrofilmtár 23 544 d. Vis. Can. 1783. év. 31'. „Ludi rector, qui una Sacristanus Carolus Saltzmann ... muneris habet ... chorumque figurali musica providendi.” 1778. „dem Schulmeister Karl Salzmann vor die gehaltene S. Joannis Nepomuceni und S. Urbani Festivitaeten 1 fl. 30 d.” 1779. „dem Schulmeister Karl Salzmann die gewöhnliche Organisten Besoldung mit 30 fl.”

⁷⁵ 1818. okt. 31. „Quittung. Pr: dreissig Gulden welche Endes gefertigter als eine ihm bei der Tabaner St: Catharina Pfarrkirchen jährlich ausgemessene Organisten Besoldung der täglichen Segenmesse, für das 1817/1818 Jahr, und zwar von 1ten Novembr. 1817. bis letzten October 1818. ... richtig und baar bezahlt worden sind. Bescheinige hiermit Sigl: Ofen in Taban den 31-ten October 1818. Sage: 30 fl: W: W: And/reas/ Fuss mp. Organist et Regens Chory.”

⁷⁶ OL Mikrofilmtár 23 569. d. Vis. Can. 1822. év. 21. „De Instructoribus sive Promagistris. Imus Josephus Knauer annorum 24. oriundus ex Silesia ... 2us Carolus Kalmar annorum 19. natus in Török Balinth ... Obligationes horum duorum Promagistrorum sunt: Ludi Magistrum in instructione prolium adjuvare, in Choro sub sacro Musicali auxilium suum pro posse praestare.” Fusz János zeneszerző itt, a tabáni Szt. Katalin templom temetőjében van eltemetve, és gyászmisét is itt tartottak érte. „A fásolt Test 10-dikén estve a Sz. Katalin nevű Plébánia temetőjébe vitétt, s más nap a halotti egyházi Szertartás elvégeztetett a most említett Templomban. A szomorú Mise Méltóságát. Albrechtsberger egykori kedves Tanítójának nagy Requieme emelte.” (Id. Krüchten József: *Fusz János Evangelista Emlkezete*. Tudományos Gyűjtemény 1819. XI. köt. 81) Fusz János zeneszerző 1819. márc. 9-én halt meg.

Orgona

A számadáskönyv már 1735-ben jelzi, hogy „Johann Sauttinger Orgelmacher” hangolást végez a templom orgonáján. Mivel 1738-ban „Johann Staudinger bürgerlicher Orglmacher” két új regisztert épít a hangszerbe, bizonyos, hogy az előbbi munkát is ő végezte.⁷⁷ Javítják a fújtatót 1739-ben és 1740-ben; hangolják a hangszeret 1740-ben. A plébánia fizeti a szíjak megcsináltatását is (1741, 1745, 1746). Johann Georg Werner pesti orgonakészítő dolgozik a hangszeren 1746-ban, Johann Burghardt pesti orgonaépítő 1749-ben, végül ismét Johann Staudinger 1750-ben.⁷⁸ Mivel az orgona nélkülözhetetlen a templom számára, 1751-ben 50 Ft előleget fizetnek a pozsonyi orgonaépítő mesternek, Johann Vierengel-nek, hogy egy új orgonát készítsen. A mester 1751. jún. 4-én szerződést ír alá egy a Szt. Katalin-templomban felépítendő 12 regiszteres, pedálos és három fújtatóval ellátott orgonára vonatkozóan. Ellenértékként a régi hangszeret, természetbeni javakat, valamint 350 aranyat ajánlanak fel neki.⁷⁹ Vierengel 1755-ben fejezi be munkáját, de rá egy évre már a fújtatókkal van gond, majd a hangszeret javítani kell 1758-ban. Joseph Fickel (Fückl) budai, majd Joseph Janischek (Janitzek) pesti orgonaépítő dolgozik az orgonán (1765, 1766 és 1769).⁸⁰ 1777-ben Fickel özvegye üzemének szakemberei javítják az orgonát.⁸¹ Két év múlva és 1785-ben Joseph Corte végez karbantartási munkálatokat.⁸²

⁷⁷ 1735. „den 1ten Juny dem Herrn Johann Sauttinger Orgelmacher, für die Orgel zu stimmen bazahl laut quittung 10 fl.” 1738. „Herr Johann Staudinger bürgerlichen Orglmacher accordirtenmassen vor zwey neu gemachte Register 40 fl.”

⁷⁸ 1746. „dem Herr Johann Georg Werner Orgelmacher zu Pest wegen Reparierung der Kirchen Orgel ... bezahlt 35 fl.” 1749. „dem Johann Burghardt Orglmacher in Pest wegen Reparierung der Orgel 5 fl.” 1750. „den 20ten septembris dem Orglmacher Johann Staudinger wegen reparierter Orgl 1 fl.”

⁷⁹ 1751. „dan weilen zu dasiger Kirche ein Orgl höchstnötig zu seyn erfunden worden, so seynd dem Presburger Orgelmacher zu dem Ende 50 fl. daran gegeben worden.” ... 1751. jún. 4. „ist zwischen dem Ersamben Gericht in Taban an Einem, dann dem Herrn Johann Vierengel bürgerlichen Orgelmacher in Presburg anderten theils folgender Contract aufgerichtet ... Erstlichen: verspricht und verobligiert sich gedachter H. Vier Engel die zur St. Catharinae Kirchen in Taban Neue Orgel mit 12 Register, Pedal, und dreien Blassbalckh sambt der Bildhauer Arbeit so in fünf Stücken oder denen Pfeiffen bestehet, und der Riss in sich enthaltet bis künftigen St. Michaeli ... zu verfertigen, und hier vor Jahr und tag gutzustehen. Worgegen Andertens: Ein Ehrsambs Gericht dreyhundert funffzig Gulden, sambt Aufgaab der alten Ohrigel, zehen Emer alten Wein, und vier Emer Wermuth zu zahlen anverspricht, ... So geschehen Ofen den 4-ten Juny 1751. Johannes Vierengel Orgelmacher. N. N. Richter und Geschwohrne in Tabán. ...”

⁸⁰ 1765. „dem Joseph Fickel wegen der gemachter Orgl reparation 8 fl. 30 d.” „dem Joseph Janischekh Orglmacher in Pest lauth Contracts Copia, als ein daran geld 30 fl.” 1766. „dem Orglmacher Joseph Janischek 16 fl. 30 d.” „mehr demselben lauth Contract den Rest 40 fl.” 1769. „dem Joseph Fickl bürg. Orgelmacher 11 fl. 30 d.” „dem Joseph Fickl bürg. Orgelmacher a Conto der contractmässiger Arbeit bey der Orgl zahle 50 fl.”

⁸¹ 1777. „der Frau Barbara Fücklin, verwittibten Orglmacher-Maisterin vor die Reparation der Kirchen Orgl 15 fl.”

⁸² 1779. „dem Joseph Corte vor Ausbesserung der Orgl 2 fl.” 1785. „dem Orglmacher Joseph Corte vor die Reparation der Orgl 1 fl. 42 d.”

A hangszer újabb javításokra szorul (1781, 1783, 1787, 1791). Végül elérkezik az idő ismét új orgona megalkotására. 1797-ben Wilhelm Hartmann 1450 Ft-ért elkészíti az új hangszert, majd javítja 1808-ban és 1809-ben.⁸³ 1812-ben Ignatz Reszlernek fizetnek a hangszeren való munkálataiért.⁸⁴

A templom hangszerállománya

Bár a zenészek bizonyára magukkal hozták hangszereiket az istentiszteletekre, mégis a plébániatemplom saját hangszerekkel is rendelkezik. Az első kimutató a század második feléből maradt ránk, akkor is csak a gyarapodást jelzi: „Repertorium Anno 1768. zugewachsen: 2 Stück neue kupferne Baucken; 4 Stück Trompeten kupferne”. A repertorium 1792-ig változatlan, ekkor azonban már az orgona és a pozitív mellett feltüntetnek egy violont is.⁸⁵ Ez utóbbi azonban kimarad az 1795. évi canonica visitatio jegyzőkönyvéből, mely ismét az 1768. évi állapotot tükrözi. Az egy pár rézdobhoz, négy sárgaréz trombitához és egy violonhoz 1816-ban két sárgaréz invenciós kürt járul. 1819-ben pedig a kórus ajándékba kap egy violoncellót és két hegedűt vonóval.⁸⁶ 1822-ben, a canonica visitatio idején ennek megfelelően a kóruson a következő hangszereket találják: két dob, négy trombita, egy violon, egy violoncello, két hegedű és két kürt.⁸⁷

A hangszerek karbantartása és beszerzése

Gondot viselnek a hangszerek karbantartására: új bőrrrel vonatják be a dobokat 1769-ben, 1782-ben és 1789-ben. Két új dobverőt is vesznek 1792-ben.⁸⁸ 1790-ben egy új „Violon-geige” kerül a kórusra, melyhez két év múlva egy húrt kell beszerezni; de javítani is kell, mint azt a bejegyzésekből láthatjuk.⁸⁹ A hegedűket Franz Näher (1806), Johann Invanger (1807) és Peter Teufelsdorfer

⁸³ 1797. „dem Orglbauer Herr Wilhelm Hartmann für die verfertigte neue Orgl 1450 fl.” 1808. „dem Herr Wilhelm Hartmann Orglmacher 245 fl.” 1809. „Wilhelm Hartmann Orglmacher 6 fl.”

⁸⁴ 1812. „Ignatz Reszler Orgelbauer 36 d.”

⁸⁵ 1792. „In dem Chor: 1 Orgl, 1 /Paar/ Kupferne Paucken, 4 Messingene Trompeten, 1 Violon, 1 Positiv Orgl.”

⁸⁶ 1816. „Auf dem Chor: 1 Paar kupferne Paucken, 4 Messingene Trompeten, 1 Violon, 2 Messingene Inventions-Horn.” 1819. „1 Wiolincelo, 2 Violin samt Bögen: von Herrn Peter Draskovics als Geschenk offerirt.”

⁸⁷ OL Mikrofilmtár 23 569. d. Vis. Can. 1822. év. 25. l. „Specificatio supellectilis Ecclesiae Parochialis in Suburbio Civitatis Budensis Taban. ... In Choro: Tympana 2, Tubae 4, Violon 1, Violincelo 1, Violin 2, Cornua 2.”

⁸⁸ 1769. „dem Adam Weidl bürg. Sieberer Meister für 2 Baucken Fehl 4 fl.” 1782. „dem Siberer Maister Adam Weidl vor Pauckhen Überzuch 1 fl. 48 d.” 1789. „für Paucken überziehen, und 2 Schlägeln 2 fl. 36 d.” 1792. „2 neue Paucken Schlegl 30 d.”

⁸⁹ 1790. „für Violon-geige auf dem Chor 16 fl.” „1 Seithen zum Violon 45 d.” 1796. „dem Bernhard Wiedenhoffer für den Kirchen Violon 18 fl.” 1798. „für die Violon zu reparieren 30 d.” 1799. „reparation des Violons 18 d.”

(1819) tartja karban.⁹⁰ A húrokat 1810-ben Johann Löwtől, 1821-ben pedig Friedrich Kempfertől szerzik be.⁹¹ A trombitákat 1794-ben Leonard Huber javítja meg, majd Leonard Burger (1799, 1801), végül Bernhard Burger (1808). Négy új fúvókát vásárolnak 1819-ben.⁹² A különféle hangszerkészítőknek gyakran ad munkát a plébánia: Franz Stöger 1802-ben, Franz Bernhard Wiedenhoffer 1811-ben és 1821-ben, Peter Teufelsdorfer pedig 1812-ben és 1816-ban munkálkodik a kóruson.⁹³

Mint látjuk, az újlaki és a tabáni plébániatemplom zenei fejlődése a XVIII. században fokozatosnak mondható. A kezdetben csak az orgonára vonatkozó adatokat a század vége felé felváltják az egyéb hangszerekre vonatkozó, rendszeresen ismétlődő adatok, melyeknek háttéréből fokozott zenei fejlődés körvonalá bontakozik ki.

⁹⁰ 1806. „dem Franz Näher für Violin zurichten 2 fl. 15 d.“ 1807. „dem Johan Invanger für Violin zurichten 2 fl.“ 1819. „Peter Teufelsgraber (sic!) Geigenmacher für Geigen und Instrumentenmachen 21 fl.“

⁹¹ 1810. „Johann Löw Saitenmacher 7 fl. 30 d.“ 1821. „für 2 Violin Saiten Fridric Kempfer 6 fl. 30 d.“

⁹² 1794. „dem Trompetenmacher Leonard Huber für Reparation der Kirchentrompeten 2 fl.“ 1799. „dem Leonard Burger für die Ausbesserung der Trompeten laut Conto 3 fl. 24 d.“ 1801. „dem Leonard Burger Trompetenmacher 3 fl.“ 1808. „dem Herrn Bernhard Burger Trompetenmacher 70 fl.“ 1819. „für erkaufte 4 Trompeter Mundstücke 4 fl.“

⁹³ 1802. „Francz Stöger Instrumentmacher 36 d.“ 1811. „Frantz Wiedenhoffer Instrumentenmacher 3 fl. 30 d.“ 1821. „Bernhard Wiedenhoffer Instrumentenmacher für repariren einiger Instrumenten 8 fl.“ 1812. „Teufelstorfer Instrumentmacher 10 fl.“ 1816. „dem Instrumentenmacher Peter Teufelsdorfer 7 fl.; demselben 5 fl.“